

THE GREAT AMERICAN DICTATOR
Kool-Aid voor de sekte van Trump

Frank Schaper

THE GREAT AMERICAN DICTATOR

DEEL
III

Kool-Aid voor de sekte
van Trump

Copyright © 2025 Frank Schaper

Grafische vormgeving binnenwerk en cover www.igraph.be

Illustratie cover © Siegfried Woldhek

Auteursportret cover © Rob van der Voort

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd in enige vorm of op enige wijze zonder schriftelijke toestemming met uitzondering van korte citaten als onderdeel van kritieken en boekbesprekingen.

ISBN 978 90 8339 582 1 | NUR 697

www.dictatortrump.net

www.frankschaper.nl

Inhoud

Voorwoord bij Deel III van de Trump-trilogie
Inleiding Deel III *Drinking the Kool-Aid*

DE SEKTE

1 De sekte van Trump	9 Think American – Think BIG
2 His people	10 A racist bone
3 Ann Coulter's faith	11 Donald Trump versus The Squad
4 The Lord spoke	12 That wall
5 Truth or tribe	13 America First
6 De revoluties van Rush Limbaugh en Newt Gingrich	14 The Chosen One
7 Lord of the lies	15 Herinneringen aan de sekte
8 De bekering van Ted Cruz	

HET VIRUS

16 Donald Trump versus Nancy Pelosi	24 Brainwashing
17 Xi Jinping's cover-up	25 Twitter
18 The impeachment trial	26 Donald Trump versus the virus
19 Donald Trump's cover-up	27 The cult of death
20 Sean Hannity's propaganda	28 Red states of denial
21 Their new hoax	29 SCOTUS
22 Donald Trump versus Andrew Cuomo	30 Politieke aardverschuivingen
23 The right-wing media ecosystem	

CIVIL WAR

31 The Trump prophecies	39 To the Capitol!
32 Civil War 1.0	40 Inside the Capitol
33 Black lives don't matter	41 The wrong time, the wrong place
34 Caste	42 When prophecy fails
35 Gaslighting	43 The rabbit hole – into the storm
36 Donald Trump versus Joe Biden	44 The Grand Old White Party
37 Stop the steal	45 Donald Trump versus Kamala Harris
38 Civil War 2.0	

Epiloog Deel III *Trump 2.0*
Nawoord *Slecht leiderschap – slecht volgerschap*

Bronnen | Foto's en cartoons | Gebruikte literatuur Deel III | Namenregister

Voorwoord bij Deel III – De dictator en de democratie

'Hitler did some good things.' – Donald Trump

"He [Sean Hannity] says, 'You're not going to be a dictator, are you?' I said: 'No, no, no, other than day one ... After that, I'm not a dictator.'"

– Donald Trump, 2024

'He [Donald Trump] could have done good things. Instead, he just, he had to do it all wrong.' – Robert de Niro, 2024

Het werd tijd. Na *'IMPEACHED'*, *'ACQUITTED'*, *'INDICTED'* en *'BOOKED'* kon Donald Trump in mei 2024 een nieuw woord toevoegen aan zijn almaar uitdijende verzameling krantenkoppen: *'GUILTY'*.¹ en ² Amerikakenner Frans Verhagen had volkomen gelijk toen hij op 1 juni in NRC schreef: *'Twaalf gewone Amerikanen deden vrijdag waarvoor Republikeinse senatoren te laf waren: het corrupte, criminele gedrag van Donald J. Trump veroordelen.'*³ De New Yorkse juryleden hadden zes weken in een rechtbank doorgebracht, waar zij elke dag urenlang naar een chagrijnige, regelmatig wegdommelende oud-president konden kijken, maar dat zoveel mogelijk hadden vermeden. In de *'hush money'*-affaire hadden zij 22 getuigenverklaringen

aangehoord, waaronder die van Stormy Daniels, de inmiddels wereldberoemde porno-actrice (zie Deel I), en Michael Cohen, Trumps voormalige fixer (zie Deel I en II). De verdachte had tijdens het proces geen vat gekregen op de rechter, ondanks Trumps nimmer aflatende aanvallen op zijn Truth Social-kanaal en voor de televisiecamera's, die dagelijks voor de rechtbank voor hem hadden klaargestaan om een nieuwe reeks leugens te registreren. Volgens de verdachte was de rechter *'corrupt'*, *'highly conflicted'* en *'the devil'*, handelend in opdracht van Joe Biden, waar de verdachte overigens geen enkel bewijs voor aandroeg, zoals gebruikelijk. De rechter, Juan Merchan, en de aanklager, Alvin Bragg, hadden zich niet laten intimideren.

ARIZONA REPUBLIC
TRUMP GUILTY ON ALL 34 COUNTS

 It's the first time a former president has ever been convicted of a felony

The culture war threatening book festivals
The Daily Telegraph
Trump guilty

 Biden gives Ukraine permission to strike targets inside Russia
 Rapper breaks ranks in support of Abbott

Janelle Monáe
 The good, the bad and the ugly
 Clint Eastwood's films *Ranched!*
The Guardian
Guilty on all counts

 Pressure on Starmer to end 'purge of Labour left'

The Washington Post
Trump found guilty

 Jury returns verdict on 34 felony counts in hush money trial, making Donald Trump first U.S. president hit with a criminal conviction

DAILY NEWS
GUILTY

 Jury returns verdict on 34 felony counts in hush money trial, making Donald Trump first U.S. president hit with a criminal conviction

DER SPIEGEL
 Schweigegeldprozess gegen Donald Trump
»Guilty! Guilty! Guilty!
Guilty! Guilty! Guilty! Guilty!
Guilty! Guilty! Guilty! Guilty!
Guilty! Guilty! Guilty! Guilty!
Guilty! Guilty! Guilty! Guilty!
Guilty! Guilty! Guilty! Guilty!
Guilty! Guilty! Guilty! Guilty!
Guilty! Guilty! Guilty! Guilty!
Guilty! Guilty! Guilty! Guilty!
Guilty! Guilty! Guilty! Guilty!
Guilty! Guilty! Guilty! Guilty!
Guilty! Guilty! Guilty! Guilty!

le journal de montréal
 Un milliardaire
 Verdict historique
GOUPABLE

Daily Mail
 WORLD EXCLUSIVE PODCAST
TRUMP GUILTY!

 He's dramatically convicted on all 34 charges in Stormy Daniels pay-off case
 Ex-President calls historic verdict 'a disgrace' as he faces up to 4 years' jail

NEW YORK POST
INJUSTICE
NYC jury makes Donald Trump first felon president after political hit job

Integendeel. Braggs medewerkers hadden onomstotelijk aangetoond dat Trump tijdens en na de verkiezingen van 2016 bewust valsheid in geschrifte had gepleegd om het zwijggeld, dat Cohen namens Trump aan Daniels had betaald (130.000 dollar) en later door Trump aan Cohen was vergoed, te verbergen voor de Amerikaanse kiezer. De getuigenverklaringen, documenten en geluidsopnamen lieten geen ruimte voor gereede twijfel, ondanks alle verwoede pogingen van Trumps advocaten het proces te saboteren, te vertragen en te beëindigen. Na afloop had de jury aan slechts twee dagen beraad genoeg gehad om tot een unaniem eindoordeel te komen. Tegenstanders van Trump waren blij, zijn aanhangers waren boos. Trump zelf maakte van zijn veroordeling direct een verdienmodel. Binnen 24 uur hadden zijn volgelingen de campagnekas gespekt met 52,8 miljoen dollar, volgens zijn campagnestaf.⁴

Donald Trump had er van afgezien zich onder ede te laten ondervragen, ondanks zijn stellige belofte in april dat wel te zullen doen: *'Yes, I would testify, absolutely. I'm testifying. I tell the truth, I mean, all I can do is tell the truth. And the truth is that there is no case.'*⁵ Hoe stelliger zijn bewering, hoe groter de leugen. Trump-kenners hadden al even stellig voorspeld dat hij absoluut niet zou getuigen. Zij kregen gelijk. De waarheid was namelijk dat er wél een 'case' was. Onder ede zou Trump niet kunnen liegen zonder meened te plegen. Het alternatief, zich tientallen keren beroepen op zijn zwijgrecht of beweren dat hij het zich niet kon herinneren, zou zijn zaak ondermijnen. Beter van niet. Zijn advocaten hadden tijdens het proces weliswaar beweerd dat Michael Cohen de grootste leugenaar aller tij-

den was, de 'G.O.A.T.' (*Greatest Of All Time*), maar iedereen wist dat die bedenkelijke eer uitsluitend Trump zelf toekwam. Geen enkele Amerikaan uit de geschiedenis kon in dat opzicht aan hem tippen (zie Deel II). Ondanks zijn bewering dat hij onschuldig was, oordeelde de jury anders, waardoor hij voor het eerst in zijn leven maar liefst 34 keer achtereen het woord 'guilty' te horen kreeg. Het nieuws stond in de hele wereld op de voorpagina. Van alle kranten vond alleen de New York Post, één van Rupert Murdochs kranten, Trumps veroordeling onrechtvaardig, 'INJUSTICE'. Volgens de aanhangers van Trump was hier sprake van een politieke afrekening, een grove onrechtvaardigheid, een *political witch hunt*, want dat had hij hen keer op keer voorgehouden. En wat hij zei was waar.

STANDING BACK, STANDING BY, MR. PRESIDENT

De rechtszaak was een mooie gelegenheid voor hondstrouwe Trump-aanhangers om hun onvoorwaardelijke loyaliteit aan de Grote Leider te tonen. Op de linkerfoto zien we bijvoorbeeld congreslid Matt Gaetz. In een tweet publiceerde hij deze foto met de tekst *'Standing back, standing by, Mr. President'*, een verwijzing naar Trumps eerdere woorden gericht aan een extreem-rechtse militie: *'Proud Boys, stand back and stand by.'*⁶ Gaetz' beloning zou na de gewonnen verkiezingen bestaan uit Trumps nominatie om diens minister van Justitie te worden. Gaetz had echter teveel vijanden gemaakt in het Congres en teveel laakbaar gedrag op zijn kerfstok, waaronder sex met een minderjarige, om de eindstreep te halen. Hij moest zich al na een paar weken in november 2024 terugtrek-

ken, nog voordat zijn nominatie officieel in de Senaat zou worden besproken. Trumps plan B was de B van Bondi, Pam Bondi, eveneens een trouwe discipel uit zijn *inner circle*. Een paar uur nadat Gaetz zich had teruggetrokken droeg *president-elect* Trump Pam Bondi voor (te zien op de rechterfoto, gemaakt op een andere dag van de *hush money*-rechtszaak).

Bondi had jaren eerder als Attorney General van Florida geweigerd zich aan te sluiten bij een aanklacht tegen Trump University (zie Deel II), nadat zij een donatie van de Trump Foundation had ontvangen van 25.000 dollar (natuurlijk ontkende zij dat dit een *quid pro quo* was). Zij was niet alleen loyaal aan Trump, maar ook uit het juiste ultrarechtse hout gesneden. In september 2020 had zij de 17-jarige Kyle Rittenhouse verdedigd op Fox News, nadat Rittenhouse twee Black Lives Matter-demonstranten had doodgeschoten in Kenosha, Wisconsin (zie Deel II). Tegen Sean Hannity had Bondi gezegd: *'People have to understand out there,*

that was a war zone. You have got a 17-year-old out there trying to protect his state... This kid was trying to help people.' Bondi was één van Trumps advocaten tijdens diens eerste *impeachment trial* en loog met hem mee na de verkiezingen in 2020 dat die waren gestolen door de Democraten. Zij werd Trumps nieuwe minister van Justitie tijdens zijn tweede termijn.⁷ In dit derde deel zullen nog de nodige volgingen van Trump op het toneel verschijnen. Zijn volgers staan centraal. Leiderschap kan namelijk niet bestaan zonder volgerschap. Wie iets van het huidige Amerika wil begrijpen moet eerst begrijpen wat de volgers van Trump bezielt. Wie zijn zij? Waarom volgen zij hem?

WOULD YOU EVER PLAY DONALD TRUMP?

Bij het schrijven van Deel III vroeg ik mij af welke acteur Donald Trump zou moeten spelen als ooit zijn hele leven zou worden verfilmd. Aangezien Michael Cohen Donald Trump vergeleek met een

maffiabaas, Donald Trump zichzelf de laatste jaren vergeleek met Al Capone en *The Godfather II* één van zijn favoriete films was, ligt de keuze voor de hand: de drie jaar oudere Robert de Niro, eveneens een New Yorker. De Niro vertolkte in *The Godfather II* de rol van maffiabaas Don Corleone in zijn jonge jaren en in de film *The Untouchables* speelde hij maffiabaas Al Capone.

Van *method actor* De Niro is bekend dat hij zich altijd zoveel mogelijk probeerde te identificeren met het personage dat hij vertolkte. Voor zijn rol in *Taxi Driver* viel hij 16 kilo af. Voor zijn rol in *Raging Bull* kwam hij 40 kilo aan. Voor zijn rol als Al Capone spoorde hij Capone's kleermaker, Henry Stewart, op. Stewart was een twintiger in Capone's tijd en een tachtiger toen De Niro de maffiabaas speelde in 1987. De kleermaker maakte voor De Niro's film exact dezelfde kostuums als voor Capone. In een iconische scène in die film slaat De Niro's Capone één van de dinergangers dood met een honkbalknuppel. De rekvisietenafdeling wilde dat hij hiervoor een nepknuppel van schuimplastic gebruikte, maar De Niro stond er op dat hij Capone's originele *baseball bat* zou gebruiken.^{8 en 9} De *baseball*-scène in *The Untouchables* had kennelijk indruk gemaakt op filmfreak Donald Trump. In december 2023 zei Trump tijdens een rally tegen zijn volgelingen: *'Al Capone, if he had dinner with you, and if he didn't like the way you smiled at him at dinner, he would kill you'*. Hij was in maart 2023, toen aanklager Alvin Bragg op het punt stond zijn aanklacht tegen hem in te dienen, zelfs zo ver gegaan dat hij op Truth Social een foto van zichzelf met een honkbalknuppel plaatste naast een foto van Bragg.¹⁰

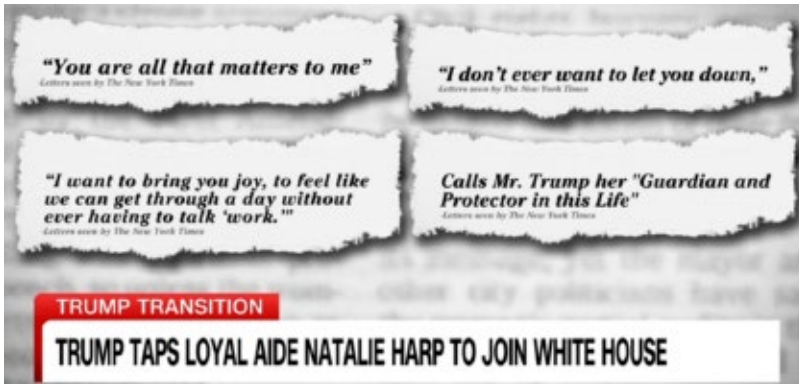

YOU ARE ALL THAT MATTERS TO ME

De persoon die de fotocollage van Trump met knuppel bij het hoofd van Bragg bij hem onder de aandacht had gebracht, vlak voordat Bragg hem zou aanklagen, was Trumps persoonlijke assistente, Natalie Harp. Daarop stuurde hij het door op Truth Social. Harp is een bijzonder loyale vertrouweling in Trumps hofhouding. Zij heeft geen officiële titel, maar is altijd bij hem. Hij dicteert haar zijn berichten voor social media en zij print de berichten over hem direct, zodat hij ze van papier kan lezen. Campagnemedewerkers noemen Harp de *'human printer'*, omdat zij vlak achter Trump aanloopt met een draagbare printer, ook als hij op de golfbaan staat. En natuurlijk stond zij altijd vlak achter Trump wanneer hij na een rechtbankzitting de pers te woord stond (zij stond ook op de eerdere foto met Pam Bondi).

Natalie Harp was een devoot Christen en televisiepresentator op het extreem-rechtse kanaal One America Network. Zij was bij Trump in 2019 op de radar verschenen door een interview op Fox News, waarin zij zei dat hij haar leven had gered. Zij had namelijk een vorm van botkanker die op experimentele wijze was behandeld, mogelijk gemaakt doordat Trump in 2018 de *Right to Try Act* had getekend. Hij vond het een prachtig verhaal en nam haar op in zijn staf. In 2023 merkte hij op dat zij *'the only member of his staff was who cared about him'*. Dat was een understatement. In een reeks persoonlijke brieven zei Harp tegen Trump: *'You are all that matters to me'* en *'I want to bring you joy, to feel like we can get through a day without ever having to talk work'*. Ook haar trouw werd beloond.

In Trumps tweede termijn in Het Witte Huis is zij zijn persoonlijke assistent. Hij noemt haar 'sweetie'.^{11 en 12}

HUMAN SCUM

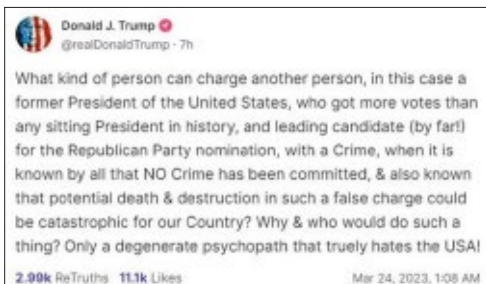
Trump's bedreigingen aan het adres van rechters, aanklagers, slachtoffers en getuigen leken soms opvallend vaak op filmteksten. Hij dreigde in 2023 letterlijk met *'death and destruction'* als hij zou worden aangeklaagd in New York. *'They are HUMAN SCUM!'* zei hij in een ander bericht, waarin hij zich afvroeg waarom Bragg *'refuses to do the right thing'*. Pure intimidatie zoals je van een maffiabaas zou verwachten. In een ander bericht had Trump Bragg *'animal'* genoemd. Het deed mij denken aan de woorden van Travis Bickle in *Taxi Driver*, gespeeld door Robert de Niro: *'All the animals come out at night ... Someday a real rain will come and wash all this scum off the streets.'*¹³

Net als bij de filmversie van Al Capone was ook de familie van Trumps vijanden niet veilig voor aanhangers die de wensen van hun maffiabaas wilden

uitvoeren, ook als hij ze niet expliciet had uitgesproken. De man van Nancy Pelosi was in zijn huis bijvoorbeeld bijna doodgeslagen door een Trump-aanhanger, toen bleek dat Nancy zelf niet thuis was. Niet alle volgelingen van Trump zijn *'sweeties'*.

THERE'S NOTHING GOOD ABOUT HIM

Donald Trump was ooit een fan van Robert de Niro, maar toen die liefde niet wederzijds bleek te zijn noemde Trump De Niro *'a loser'*. De Niro waarschuwde zijn landgenoten voor Trump in een interview in mei 2024 met MSNBC, net zoals hij dat in 2016 ook al had gedaan. Men had de man destijds onderschat, vond De Niro. Men had Trump weggezet als clown met een grote mond en onterecht gedacht dat het niet zo'n vaart zou lopen. Dat dreigde weer te gebeuren in november 2024, voorspelde De Niro terecht. Al eerder had hij Trump *'a fraud'*, *'evil'* en *'a con man'* genoemd. Let wel: deze acteur had zich voor zijn beroep tientallen keren volledig ingeleefd in alle soorten misdadigers,

waaronder niet alleen maffiabazen, maar ook een huurmoordenaar (*The Irishman*), een oplichter (*Red Lights*), een doorgedraaide oorlogsvetereaan (*Taxi Driver*) en een psychopaat (*Cape Fear*). De Niro sprak met meer kennis van de schaduwkanten van de mens dan de meeste politiek-analisten. Zou hij zich ooit 100 procent in zijn voormalige stadsgeenoot kunnen en willen inleven? MSNBC vroeg het hem op de man af.

MSNBC: *'You played a lot of bad guys. Would you ever play Donald Trump?'*

De Niro: *'Never. There's nothing good about him, there's not one redeeming thing in him that I can see, ever, ever. It's funny, I was just thinking. He actually became president. He could have done good things. Instead, he just, he had to do it all wrong. He is so, as we all know, he is so narcissistic and self-centered.'*^{14 en 15}

IT'S LIKE A GANGSTER FAMILY

Deze acteur zou Trump niet spelen, omdat hij niets goeds in hem zag. De ironie wilde dat Trump op de dag van De Niro's interview een paar blokken verderop in New York in een rechtbank zat wegens de 'hush-money'-affaire (de tekening is een paar dagen later gemaakt tijdens de ondervraging van Stormy Daniels).¹⁶ De acteur erkende de absurditeit van de hele situatie. Tegen MSNBC's Stephanie Ruhle zei hij over Trump: *'He's really genuinely a sick person. And somehow he's been allowed into our system. I'm tired of calling him names. He just can't be anywhere near the office of the presidency.'*

In een interview met The New York Times zei Robert de Niro in 2024 ook nog iets over de volgelingen van Trump en zijn familie: *'Trump has people who follow him who are crazy and want to do crazy things. The president is supposed to set an example of trying to do the right thing. Not to be a nasty little bitch. Because that's what he is. There's not one thing that I see in him or his family, not any redeeming qualities. They're out on the take. It's like a gangster family.'*¹⁷

IMAGINE WHAT THOSE PEOPLE WENT THROUGH, I'M JUST STARTING TO SEE IT

De Niro had zijn interview in april 2024 geëindigd met de volgende woorden: *'There has to be a time when you have to say "Okay, that's it. No, we're not doing that. We're not allowing that to happen. And this is the time in this country for that to happen... It's decency and right and wrong. And democracy follows.'*¹⁸

MSNBC: *'Do you think our democracy is at risk in this election?'*

De Niro: *'I think that it is. Democracy is great, of course. But democracy people take for granted. It's a word that some people don't even understand ... It's about right and wrong. Period. The guy is a monster. He's beyond wrong. It's almost like he wants to do the most horrible things that he can think of. In order to get a rise out of us? I don't know what it is, but he's been doing it and doing it and it's fucking scary. Excuse my French.'*

AMERICA'S HITLER

Joodse vrienden die vroeger verhalen aan De Niro hadden verteld over hun ervaringen in Oost-Europa en in Nazi-Duitsland begon hij nu beter te begrijpen, terwijl hij destijds dacht dat zo iets nooit zou kunnen gebeuren in Amerika. Nu vreesde hij soortgelijke ontwikkelingen in zijn eigen land. De Niro: *'Imagine what those people went through. I'm just starting to see it. When I was a kid, nah Hitler, it was a nightmare that never would happen [here]. But now I see that it's possible ... I'm so angry about what's going on ...'* Het bleek niet alleen *'possible'*, het gebeurde echt. Op 5 november 2024 sprak een meerderheid van de Amerikaanse kiezers zich uit over Donald Trump. In een democratische verkiezing kozen zij voor een dictator. De meerderheid van de kiezers had niet naar De Niro geluisterd, noch naar Trumps voormalige stafchef John Kelly, die had gezegd dat Trump aan alle kenmerken voldeed van een fascist en een autoritair leider was. Een meerderheid had ook niet geluisterd naar Trumps voormalige hoogste militaire baas, Mark Milley, die had gezegd dat de voormalige president *'a fascist to the core'* en een *'wannabe dictator'* was.

In de jaren '30 van de vorige eeuw verkoos Duitsland in een democratische verkiezing ook een fascist tot haar leider, een man die een paar jaar daarvoor een mislukte coup had gepleegd en die in de jaren daarna een meedogenloze dictator bleek te zijn. Ironisch genoeg koos het land dat in 1945 West-Europa had bevrijd van het fascisme in 2024 zelf een fascist als haar nieuwe president, een man die een paar jaar daarvoor een mislukte coup had gepleegd en wiens nieuwe vice president een paar jaar eerder in een privégesprek zijn vrees had uitgesproken dat Trump *'America's Hitler'* was.¹⁹

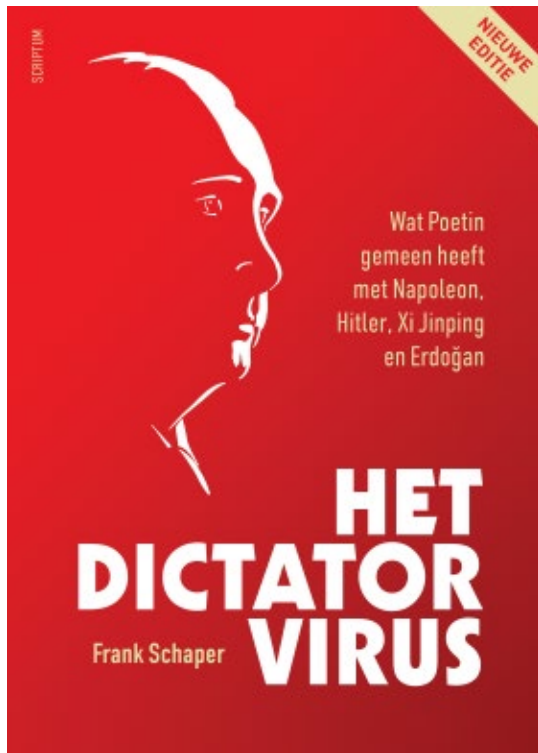
YOU'RE TRYING TO BE A DICTATOR AND THERE'S TWO THINGS AGAINST YOU: THE DEMOCRACY AND REALITY

In *Het Dictatorvirus* (2015, herziene versie 2022) beschreef ik de 'democratische dictator', een autoritaire leider die aan de macht komt in een democratie middels verkiezingen, al dan niet frauduleus, om daarna de democratie langzaam maar zeker om

te vormen tot een dictatuur en daarbij geen middel onbenut laat om aan de macht te blijven. Dat was wat ik Trump zag doen. Hij is wat ik noem een 'democratische dictator'. Amerika was door toedoen van Trump al een paar jaar eerder het toneel geweest van een historisch experiment, waarbij een onverbeterlijke dictator aan het hoofd had gestaan van een eeuwenoude democratie, die tot het uiterste was getest en door hem naar de rand van de afgrond was gevoerd. Donald Trump had geweigerd zich tijdens zijn presidentschap aan te passen aan de democratische realiteit. Strategisch adviseur Jennice Fuentes verwoordde het als volgt: *'I think it's a major inconvenience when you're trying to be a dictator and there's two things against you: the democracy and reality.'*²⁰

In 2024 ondervond Trump als voormalig president dat de rechterlijke macht onderdeel van die realiteit was. Vervolgens ging hij de verkiezingen in als *'convicted felon'*, een feit waardoor ongeveer 40 landen, waaronder Groot-Brittannië, hem eigenlijk niet meer zouden kunnen binnenlaten volgens hun eigen wetten. Een paar weken later verklaarde het Amerikaanse Supreme Court, gedomineerd door zes conservatieve rechters, waarvan er drie door Trump waren benoemd, dat een president grotendeels immuun was voor rechtsvervolging. Met die uitspraak duwden zij hun democratie weer een stukje verder richting de door Trump gewenste dictatuur. De vraag hoe het zo ver heeft kunnen komen wordt in dit derde deel beantwoord. De essentie ligt in de giftige wisselwerking tussen Trumps leiderschap en zijn miljoenen volgers die zich door hem hebben laten misleiden, mogelijk gemaakt door de Amerikaanse volksaard en versterkt door de etnische geschiedenis van het land.

Is Donald Trump écht een dictator? Mijn antwoord is ja. Hij voldoet aan alle kenmerken van een dictator, zoals ik die in 2015 voor het eerst heb geformuleerd in *Het Dictatorvirus*. Uit dat overzicht van 10 kenmerken en 15 uitingsvormen van een dictator heb ik in Deel I en Deel II van deze Trump-trilogie al een groot aantal onderwerpen besproken, zoals de kenmerken *grootheidswaan, zelfverrijking, staats-terreur, zelfrechtvaardiging, bedrog, propaganda en geheimen, alsmede de uitingsvormen geheime diensten, corruptie, brood en spelen en wetsaanpassingen*. In dit

laatste deel komen de overige kenmerken en uitingsvormen van een dictator aan bod: *sektegedrag, propaganda, machtsbehoud, staatsgrepen, fanatieke volgers, hersenspoeling en censuur, vijandbeelden, monumenten en symbolen, repressie, oorlog, revoluties, persoonscultus en chauvinisme.*

PRESIDENT TRUMP IS A TRUTH-TELLER

Twee van de 10 kenmerken van een dictator zijn bedrog en geheimen. Trump liegt en bedriegt zoals elke dictator liegt en veinst dat hij vecht voor eerlijke verkiezingen. Maar een dictator houdt alleen van verkiezingen waarvan hij de uitslag al vooraf in het geheim in zijn voordeel heeft geregeld, of als hij de volledige controle heeft over het tellen van de stemmen. Er is niets democratisch aan zo'n verkiezing. Eén van de leugens van een dictator is dat hij juist degene is die de democratie beschermt. Dictator Kim Il-sung noemde zijn land *Democratische Volksrepubliek Korea*. De Oost-Duitse communisten noemden hun dictatuur DDR, Duitse *Democratische Republiek*. De grootste leugen van

een dictator is dat zijn eigen leugens de enige waarheid zijn. De Sovjet-communisten noemden hun blad Pravda, de *Waarheid*, juist om de échte waarheid te vervangen door propaganda. Trump was de leider van een miljoenensekte, waarin glashard liegen met een uitgestreken gezicht een absolute aanname-eis was voor een hoge functie in de MAGA-pikorde. Zijn woordvoerder Steven Cheung loog bijvoorbeeld: *'President Trump is a truth-teller.'*²¹ Je zou het humor kunnen noemen. In elke speech, ieder interview of elk debat tellen fact checkers minimaal 20 onwaarheden. Donald Trump noemde zijn social mediakanaal naar goed communistisch gebruik 'Truth Social', een kanaal dat niets anders deed dan *'untruths'* verspreiden. Zijn inner circle weet dat.

TRUTH?! THIS GUY?

Een manager van de oprichting van Trumps eigen social media-kanaal had ontdekt dat de naam 'Truthsocial.com' nog beschikbaar was voor slechts 2.000 dollar. Toen de naam werd voorgelegd aan Melania Trump barstte zij volgens het tijdschrift

New York in lachen uit en riep, wijzend naar haar man: *'Truth?! This guy?'*²² Elke volgeling van Trump is na enige tijd een kopie van hem in dit opzicht, en medeplichtig in de constante stroom leugens. Dat geldt nog het meest voor zijn woordvoerders, die letterlijk het hele vocabulaire van hun leider over moeten nemen alsof het hun eigen woorden zijn. In juli 2024, toen de campagne van Kamala Harris uiterst succesvol was opgestart, zei woordvoerder Huyen 'Steven' Cheung: *'The Crazy Kamala Harris – Crooked Joe Biden witch hunts against President Trump have imploded just like their failed campaign. President Trump's team will continue to fight, and defeat the hoaxes at every turn.'*²³ Alle vertrouwde stokpaardjes van Donald Trump, samengebond in twee zinnen: *Crazy, Crooked, witch hunt, failed, fight, defeat en hoax*. Trump zou er zelf nog een paar racistische *dogwhistles* aan toevoegen: Kamala zou *'dumb'* en *'lazy'* zijn.

De enige domme en luie persoon in dit hele verhaal was Donald Trump natuurlijk zelf. Als hij jaren geleden zijn goede vriend van The National Enquirer, David Peckart, gewoon diens voorgeschoten geld in de Karen McDougal *'catch-and-kill'* actie had terugbetaald, dan had Peckart ook de deal met Stormy Daniels in goed vertrouwen voor zijn rekening genomen. Dan had Michael Cohen er niet tussen hoeven zitten. Dan was de fraude bij het terugbetalen van Cohen niet nodig geweest en was Trump zijn derde verkiezingen niet in gegaan

als *'convicted felon'*. Zo eenvoudig had het kunnen zijn. Als hij in het geval van E. Jean Carroll (zie Deel I) zijn excuses had aangeboden en zijn volgers niet tegen haar had opgezet was het nooit tot een rechtszaak gekomen, wat hem honderden miljoenen dollars had geschied.

AMERICAN CAESAR

Trump had zich in een interview met Fox News-presentator Sean Hannity in december 2023 letterlijk laten ontvallen dat hij een dictator zou zijn als hij herkozen zou worden, zij het alleen op de eerste dag.²⁴ In april 2024, zes maanden voor de derde verkiezingen waar Trump aan meedeed, vroeg TIME-verslaggever Eric Cortellessa Trump naar diens opmerkelijke uitspraak: *'Mr. President. You said you only want to be a dictator for a day. What did you mean by that?'*

Trump: *'That was said sarcastically as a joke on Sean Hannity ... That was meant as a joke. Everybody knows that ... It's like "Russia, if you're listening." ... That was said in the same vein.'*
 TIME: *'It scares people, though, sir. It scares people.'*
 Trump: *'I don't understand why it would.'*

De rol van 'dictator' werd door de Romeinen aan een leider gegeven in de tijd dat hun imperium nog geen keizerrijk, maar een republiek was. Een dictator (Latijn voor 'hij die dicteert') kreeg van de

Senaat verregaande bevoegdheden als dat in het belang van het land nodig werd geacht, namelijk in tijd van nood of gevaar. Er zat een tijdsrestrictie aan vast. De benoeming duurde zes maanden, waarna de macht weer terugkeerde bij de Senaat, vanuit de wetenschap dat absolute macht te gevaarlijk werd als deze te lang in handen was van één persoon. Die wijsheid wordt nog altijd in tal van landen dagelijks herbevestigd.

Steve Bannon, Trumps voormalige campagnestrateeg, reageerde in zijn *War Room*-podcast in mei 2024, vijf maanden voor de verkiezingen, op een discussie op MSNBC-televisie, waarin Trumps dictator-opmerking was besproken *‘whether the American state is “dictatorproof”*’. Bannon: *‘We mock your fear, we want you to fear... We’re going to destroy the deep state and we’re going to hold everybody responsible that put this republic in the situation it’s in today ... Accountability. Responsibility. And that will come with authority. The authority of Donald John Trump as the 47th president of the United States. Full stop.’* Bannon refereerde aan Trump als *‘American Caesar’*, de Romeinse consul die op 15 maart van het jaar 44 voor Christus was doodgestoken door een groep senatoren. Bannon: *‘Caesar, the end of America. They are teeing up understanding their defenses are crashing around them.’*²⁵ Dat was *wishfull thinking* van Bannon, maar zijn intenties waren duidelijk. Caesar was kort voor zijn dood benoemd tot *‘dictator in perpetuum’*, nadat de tijdsrestrictie van het reguliere Romeinse dictatorschap was verwijderd. Op Caesars munt staat *‘DICTATOR PERPETUO’*.²⁶ Op Trumps eigen munt uit 2024 staat *‘Save America Again’*.

YOU CAN'T GET AWAY WITH EVERYTHING YOU WANT TO

Is Donald Trump een dictator? Ja, ofschoon hij niet voldoet aan ons stereotiepe beeld van een dictator. Hij werd geen dictator middels een gewelddadige staatsgreep (zoals Pinochet). Hij was niet groot geworden in een leger (zoals Videla of Al-Sisi) of in een geheime dienst (zoals Poetin). Hij was niet opgegroeid in een dictatoriale familie dat een land regeerde (zoals Kim Jong Un of Bashar al-Assad) noch was hij de leider van een radicale politieke fractie die vanuit een klein begin de macht veroverde (zoals Mussolini, Hitler, Saddam of Erdoğan). Hij was ook geen strijder in een gewelddadige revolutie tegen de heersende elite (zoals Stalin, Mao of Castro) of in een onafhankelijkheidsoorlog tegen de koloniale macht (zoals Bolívar of Mugabe). Dergelijke voorbeelden uit verleden en heden, allen beschreven in *Het Dictatorvirus*, hebben ons een stereotiep beeld van een dictator bezorgd: een man die met fysiek geweld zijn tegenstanders uit de weg ruimt en (delen van) zijn volk openlijk en heimelijk onderdrukt. Maar voor al die vormen was het oorspronkelijke Romeinse woord *‘dictator’* niet bedoeld.

Donald Trump is een democratische dictator in een modern land. Jennice Fuentes, voormalig stafchef van een Democratisch congreslid, zei in april 2019, toen Trump gedreigd had de grens met Mexico te sluiten en dat dreigement een paar dagen later introk door overweldigende tegenstand: *‘You cannot shut the border at your will, because we have the three branches of government that work very well in this*

country. We try to make sure they work well. You can't get away with everything you want to.' ²⁷ Trump bewees het tegendeel in zijn eerste drie jaar. Hij kwam overall mee weg. Hij overleefde een Rusland-onderzoek van een speciaal aanklager en hij overleefde een afzettingsprocedure, gebaseerd op misbruik van zijn macht en het tegenwerken van het Congres. *He got away with everything he wanted to.*

THE GREAT AMERICAN DICTATOR

'Even in these early days, decades before he became president, Trump was playing the role of a dictator trapped in a democracy, frustrated that he could not control the message in the same way that he seemed to control everything else in his life.' Zo beschreef de Britse auteur Ben Arogundade Trumps dilemma in zijn boek *Fake Views? The Donald Trump Book of Covers*, uit 2018. ²⁸

Anno 2024 was het tot de meeste mensen en tot de media doorgedrongen dat het gebruik van het woord 'dictator' in verband met de voormalige president niet zo vergezocht was als het bij de start van zijn eerste termijn leek. Ik herinner mij uit de periode 2015-2021 dat mensen meestal verbaasd reageerden als ik Trump zonder aarzelen een dictator noemde. Inmiddels is de twijfel bij de Trumpkenners verdwenen. Ik noemde mijn website in 2017, met mijn online artikelen over hem 'www.dictatortrump.net'. Kennelijk zag ik iets wat anderen nog niet herkenden of niet konden plaatsen in een democratie. Het dictatorschap heeft zich als leiderschapsstijl in de 21ste eeuw aangepast aan de moderne tijd.

Hoe kan een dictator de leiding krijgen van 's-werelds oudste presidentiële democratie? Op dezelfde wijze waarop Adolf Hitler in de jaren '30 en Vladimir Poetin, Victor Orbán en Recep Tayyip Erdoğan decennia later de leiding hadden gekregen: door verkiezingen te winnen! Daarna gingen ze aan de slag om die democratie uit te hollen en zo mogelijk om te vormen tot een dictatuur. Trump heeft in feite twee jaar de absolute macht in handen gehad, met een Republikeinse meerderheid in zowel het Congres als de Senaat (en krijgt dat opnieuw in januari 2025). Pas op het moment dat

na de *mid-term*-verkiezingen van 2018 het Congres in handen van de Democraten was gekomen werd Trumps macht weer beperkt en was de democratische machtsbalans hersteld. In feite werd zijn informele dictatorschap, zijn alleenheerschappij, op dat moment beëindigd. Alsof het Amerikaanse volk hem tot dictator had benoemd voor een periode van 24 maanden. Die beperking had Trump wel gevoeld, maar absoluut niet geaccepteerd. Als het aan hem lag was hij president gebleven tot aan zijn dood en is hij dat na zijn herverkiezing alsnog. Hij heeft al gezinspeeld op een derde termijn, ofschoon de grondwet dat op dit moment verbiedt. Hij was en is bereid de democratie op te offeren aan zijn eigen drang zijn macht te behouden, zoals hij al heeft bewezen op 6 januari 2021. Trump is *The Great American Dictator*, gekozen door het volk.

MY WORK IS DONE

Na een van mijn lezingen over Donald Trump was er iemand in het publiek die dacht dat ik 'een bloedhekel aan Trump' had of 'een persoonlijke vendetta' met hem. Een begrijpelijke gedachte, omdat ik mijn negatieve oordeel over Trump duidelijk maakte en gedetailleerd had onderbouwd. Mijn mening is weliswaar volledig op feiten gebaseerd, maar ik ben geen journalist zoals Erik Mouthaan, die in een recent interview zei: *'Ik moet op tv benoemen: Trump liegt. Dat vind ik moeilijk als journalist.'* ²⁹

Ik vind het in het geheel niet moeilijk om te zeggen dat Trump liegt. Hij doet niet anders dan liegen. Hij doet het zo vaak dat ik het ook vaak móet zeggen. Ik behoor niet tot de vele Amerika-deskundige die bij elke gelegenheid proberen 'beide kanten' te belichten en hun mening in het midden houden om objectief over te komen. Raymond Mens zei bijvoorbeeld in een radio-interview met Edwin Evers letterlijk dat hij het oordeel aan zijn toehoorders laat. Dat doe ik bewust niet. Als Donald Trump in zijn enige televisiedebat met Kamala Harris 33 keer liegt en Harris slechts twee keer, dan moet ik dat benoemen en mijn oordeel uitspreken. Als ik het in het midden houd blijft de leek achter met het vooroordeel dat elke politicus liegt en dat Trump en Harris vergelijkbare politici zijn, terwijl Trump een leugenaar van de buitencategorie is en

Harris niet. Als de experts, wier vak het is om over zoveel mogelijk informatie te beschikken uit zoveel mogelijk verschillende bronnen, hun oordeel niet uitspreken, hoe moet de lezer, die over veel minder en eenzijdiger informatie beschikt, dan tot een afgewogen oordeel komen? Ik heb niet voor niets vrijwel alle boeken van en over Trump gelezen en bovendien tienduizenden artikelen en programma's bestudeerd. Niemand doet dat (en terecht). Het zou vreemd zijn als ik tijdens die ontelbare

studie-uren geen mening over hem zou hebben gevormd en het zou nog vreemder als ik mijn oordeel niet zou delen met mijn lezers. Maar ik heb geen bloedhekel aan de man en vecht ook geen persoonlijke vendetta uit.

Een journalist vroeg mij recentelijk waarom deze trilogie over Trump er per se moest komen. Ik antwoordde hem dat ik 10 jaar geleden, na Trumps eerste kandidaatstelling, nietsvermoedend op

onderzoek uit was gegaan om twee intrigerende vragen te beantwoorden: hoe zit Donald Trump in elkaar en is hij een dictator? Een jaar later, toen hij gekozen was, kwam daar een derde vraag bij: hoe is het mogelijk dat hij is gekozen? Nu de afloop van zijn politieke loopbaan nog steeds niet in zicht is blijft er een vierde vraag over: wat leren 10 jaar Trump ons over leiderschap en volgerschap? In deze trilogie heb ik mijn antwoorden op deze vragen voor u uiteengezet. *My work is done*. Ik ben klaar met Trump, maar hij is nog niet klaar met ons. Logisch: hij is volgens zijn volgelingen door God gezonden om Amerika te redden. Volgens mij is dat een misvatting. Trump is een valse profeet met een miljoenensekte. Trump 2.0 zal erger zijn dan Trump 1.0. De Amerikaanse democratie is zonder overdrijving in levensgevaar. In een zeldzame vlag van eerlijkheid had Trump in juli 2024 op een event voor *evangelicals* letterlijk gezegd: *‘Christians, get out and vote, just this time. You won’t have to do it anymore, Four more years, you know what? It’ll be fixed, it’ll be fine. You won’t have to vote anymore, my beautiful Christians ... I love you, you gotta get out and vote. In four years, you don’t have to vote again. We’ll have it fixed so good you won’t have to vote.’*³⁷ Dat is zijn plan, zoals het een democratische dictator betaamt.

Volgens sekte-expert Steven Hassan is Trump een sekteleider, die hem doet denken aan Jim Jones: *‘His presidency is a personality cult that uses politics and religious right-wing ideology.’* In dit derde deel reconstrueer ik Trumps machtsovername van de Republikeinse partij en toon ik aan hoe leugens,

brainwashing en sektegedrag tijdens de pandemie tot tienduizenden onnodige coronadoden leidden. Door zijn MAGA-miljoenensekte kon Trump twee keer tot president worden gekozen, ondanks zijn zes faillissementen, meerdere veroordelingen, twee *impeachments* en een mislukte coupoging met gewelddadige *white supremacists* in de voorhoede. Het kenmerk ‘sektegedrag’ heeft Trump gemeen met andere dictators. Zijn tweede termijn, vanaf 20 januari 2025, zal in het teken staan van andere kenmerken en uitingsvormen, zoals censuur, repressie, handelsoorlogen en expansiedrift. Denk aan grootscheepse zuiveringen, enorme deportatiekampen en het goed- of kwaadschiks annexeren van Groenland, het Panamakanaal of Canada als 51ste staat. Toen hij die plannen bekendmaakte, nog voor hij zijn tweede termijn begon, moest ik denken aan andere dictators zoals Saddam Hoessein, die Koeweit binnenviel om het Iraaks 19de provincie te maken, of Xi Jinping die Taiwan altijd al een Chinese provincie heeft genoemd, of Vladimir Poetin, die Oekraïne niet eens een echt land vond. Wees ook niet verbaasd als Trump in 2028 alles zal doen wat nodig is om zijn macht te behouden. Steven Hassan: *‘Cult leaders do not relinquish power.’* Maar laat dat vooruitzicht uw plezier niet vergallen tijdens het lezen van dit extra dikke laatste deel van *The Great American Dictator*. Er komt namelijk geen vierde deel, heb ik mijn vrouw beloofd.

Frank Schaper
Nieuwerkerk aan den IJssel
19 januari 2025

Inleiding Deel III

Drinking the Kool-Aid

'Wat vandaag in Amerika gebeurt, kan ook hier gebeuren.' – Geert Wilders

'By the time I left the Trump Organization in 1998, many of the people I once knew were unrecognizable, and the new ones were even worse. They had all drunk the Kool-Aid.' – Barbara Res

'Judiciary Republicans have been captured by Donald Trump. They are in a cult.' – Jerry Swalwell

'Trump is back, and it's a sign we'll be back too.' – Jair Bolsonaro

De geschiedenis herhaalt zich niet, wij herhalen de geschiedenis. Maar dan net even anders. Mensen zijn namelijk geboren volgers. Slecht voorbeeld doet slecht volgen. Zelfs de Amerikaanse 'Qanon Shaman', Jacob Chansley, bleek een Braziliaanse *copycat* te hebben (hierboven te zien op een foto uit 2022), zoals de Braziliaanse president Jair Bolsonaro de *copycat* was van Donald Trump. Leaders zijn zelf ook volgers. Meestal volgen zij het voorbeeld van andere leiders. Ronald Reagan was een rolmodel voor Donald Trump (zie *Deel I. Donald Trump en zijn 40 rolmodellen*). Trump kopieerde onder meer Reagans slogan *'Let's Make America Great Again'*. Zelf werd hij een rolmodel voor zijn 10 jaar jongere collega Bolsonaro door in 2020 eerst het gevaar van het coronavirus te ontkennen en later in dat jaar te weigeren zijn verkiezingsverlies

te erkennen. Bolsonaro volgde Trumps voorbeeld zowel in zijn desastreuze coronabeleid als in diens ontkenning toen hij de verkiezingen in Brazilië verloor in 2022. Hij claimde verkiezingsfraude zonder enig bewijs, net als Trump.¹ Wat in Amerika gebeurde op 6 januari 2021, gebeurde vervolgens ook in Brazilië op 8 januari 2023. Duizenden fanatieke aanhangers van Bolsonaro bestormden het parlamentsgebouw in de hoofdstad Brasilia, in navolging van Trumps aanhangers die het Capitool hadden bestormd. Jarenlang waren de Brazilianen in opdracht van de president voorgelogen dat stemcomputers fraudegevoelig waren. De verkiezingen zouden zijn gestolen. Slechte leiders kweken slechte volgers. Maar anders dan zijn Amerikaanse rolmodel kwam Bolsonaro niet zomaar weg met zijn misdaden.

Nadat zijn tegenstander Luiz Inácio Lula da Silva op 30 oktober 2022 met 50,9 procent tegen 49,1 procent had gewonnen beraamde Jair Bolsonaro met zijn naaste handlangers een staatsgreep om toch aan de macht te blijven. Een in november 2024 verschenen politierapport van 884 pagina's beschreef onder meer dat er opnames waren gevonden van de samenzwering op de computer van één van Bolsonaro's handlangers. Zijn partij bleef na de verkiezing twijfel zaaien over de stemcomputers en verzocht het Electoraal Hof 60 procent van de stemmen nietig te verklaren. De federale politie vond ook de uitgetikte opzet van de staatsgreep, met een stappenplan waarin per decreet de noodtoestand zou worden uitgeroepen, de uitslag ongeldig zou worden verklaard, de voorzitter van het Electoraal Hof zou worden gearresteerd en er nieuwe verkiezingen zouden volgen. Bolsonaro wilde dat de militaire leiders hem zouden steunen, maar de commandanten van de landmacht en de luchtmacht weigerden hun steun. Een onderdeel van het plan heette 'Operatie Groengele Dolk', een complot om rechter Alexandra de Moraes, de nieuwgekozen president Lula en diens vicepresident Alckmin te vermoorden. Op 11 november werd dat plan uitgeprint in het presidentiële paleis. De moorden zouden moeten worden uitgevoerd door een groep elitesoldaten.²

Op 15 december stond het moordcommando klaar, maar het plan werd op het laatste moment afgeblazen door Bolsonaro, omdat hij er niet in was geslaagd de commandant van de landmacht mee te laten doen met de staatsgreep. Bolsonaro week uit naar het Florida van Donald Trump, maar 2.000 van zijn 'bolsonaristas' werden gearresteerd, waar

van er inmiddels honderden zijn vervolgd. Twee jaar na de bestorming concludeerde de federale politie dat Jair Bolsonaro en 36 van zijn handlangers een 'criminele organisatie' vormden. De slotconclusie van het rapport liet geen twijfel: 'Toenmalig president Jair Bolsonaro plande, gaf leiding aan en voerde concrete daden uit gericht op het voortzetten van zijn presidentschap.' Het Braziliaanse Hooggerechts-hof was nu aan zet om de voormalige president te vervolgen.³ Vergelijkbare woorden had special prosecutor Jack Smith opgenomen in zijn aanklacht tegen Donald Trump aangaande diens rol in de bestorming van het Capitool, maar Trump ontliet zijn straf doordat hij werd herkozen. Alsof er niets was gebeurd. Jair Bolsonaro, nog altijd aanwezig in Florida, was blij met Trumps herverkiezing, de hoop koesterend het huzarenstukje van zijn rolmodel te kunnen kopiëren: 'Trump is back, and it's a sign we'll be back too. Time for MAAGA – Make All Americas Great Again.'⁴ Ik verzin dit allemaal niet.

THEY HAD ALL DRUNK THE KOOL-AID

Soortgelijk sektegedrag als Bolsonaro en zijn 36 handlangers vertoonden is waarneembaar in de MAGA-beweging van Donald Trump. Leugens die door alle sekteleiden worden gecultiveerd vormen daarbij een essentieel onderdeel. In Deel II heb ik verteld over Barbara Res, die 18 jaar voor Donald Trump had gewerkt in de Trump Organization. In haar eerste jaren was zij de projectleider geweest bij de bouw van Trump Tower. In maart 2016 was zij geïnterviewd door CNN's Amanpour, want kandidaat Trump bleek een serieuze kans te maken

stand up to him.’⁶ Res schreef: ‘Donald valued our opinions, and none of us were beholden to him in such a blind way. Over time, those people either left when he became too much or became supplicants.’ Op deze foto uit vervlogen tijden staat Barbara rechts.

SEKTIFICATIE

Ik noem het proces dat Barbara Res beschrijft sektificatie; een geschikt bestaand woord heb ik niet kunnen vinden voor de gestage verwording van een normale organisatie tot een sekte. Dit sektificatie-proces ging in de Trump Organization steeds verder door naarmate de tijd verstreek. Res herinnerde zich: ‘By the time I left the Trump Organization in 1998, many of the people I once knew were unrecognizable, and the new ones were even worse. They had all drunk the Kool-Aid.’ ‘Drinking the Kool-Aid’ is in Amerika een geveugelde uitdrukking voor sektegedrag. De uitdrukking verwijst naar de massale dood van de sekteleiden van Jim Jones in Jonestown in Guyana. Maar liefst 918 leden van ‘Peoples Temple’ waren in 1978 om het leven gekomen doordat zij door toedoen van hun sekteleider met cyanide vergiftigde frisdranken, genaamd Flavor Aid (later abusievelijk aangeduid met de naam Kool-Aid), hadden gedronken.

om de nominee van de Republikeinen te worden. Toen had Res al opgemerkt dat Donald Trump in de loop van de jaren was veranderd. Zij zag ‘a very angry man – angrier now than I’ve ever seen him’. Res: ‘I see it right now on the campaign trail – it brings me back, to be honest with you, and not in a pleasant way. He got very angry. He would – his face would get red, and his lips would get white, and he would yell and scream.’ Trump was bozer geworden en agressiever jegens vrouwen. Res: ‘He never used to speak about women like he does now.’⁵

Maar niet alleen Trump zelf was in zijn nadeel veranderd in de loop der jaren. Ook zijn aanhang was veranderd. In 2020 beschreef Res haar ervaringen in haar boek *Tower of Lies*, teneinde haar landgenoten te waarschuwen voor haar voormalige baas. Wat zij in de Republikeinse partij zag gebeuren had zij al eerder gezien in de Trump Organization. Zij beschouwde zichzelf en een handvol collega’s van het eerste uur als degenen ‘who weren’t afraid to

Donald Trump had zijn organisatie omgevormd tot een sekte en decennialang als een dictator geleid, inclusief het bijbehorende sektegedrag, één van de 10 kenmerken van een dictator. Op dezelfde wijze probeerde hij van januari 2017 tot januari 2021 ook zijn land te leiden, ofschoon dat aanvan-

kelijk nog op de nodige weerstand stuitte. In de eerste 70 jaar van zijn leven werden Trumps karakter en leiderschapsstijl gevormd, zoals ik in de eerste twee delen van deze trilogie heb beschreven. In dit derde deel zal blijken dat die toxische cocktail niet alleen in figuurlijke zin fataal was voor zijn eerste termijn als president, maar ook in letterlijke zin voor tienduizenden nodeloze coronaslachtoffers in Amerika. Een coronadood was buitenproportioneel vaak weggelegd voor de fanatieke leden van de MAGA-beweging, die heilig in zijn leugens hadden geloofd en daardoor de natuurwetten van een pandemie hadden genegeerd. Eén studie leidde bijvoorbeeld tot de conclusie dat alleen al Trumps rallies in 2020 hadden geleid tot 700 extra coronadoden.⁷

De vragen die ik in dit deel zal beantwoorden zijn onder andere: waarom volgden miljoenen Amerikanen Donald Trump, wat waren daar de gevolgen van, waar ontleende hij zijn populariteit aan, hoe reageerden zijn volgers op zijn verlies in 2020 en welke onderstroom zat onder zijn opkomst? De dominante thema's in dit laatste deel zijn dus zowel leiderschap als volgerschap. Een leider kan niets zonder volgers. De hoofdpersoon van deze trilogie was in zowel morele als effectieve zin een slechte leider. Wat zegt dat over zijn volgelingen? Zijn de volgers van een slechte leider zelf ook slecht of zijn ze slechts misleid? Nog altijd had Donald Trump in 2024 tientallen miljoenen fans, ondanks al zijn leugens en misdaden. Zonder hen

had hij nooit aan een tweede termijn kunnen beginnen. Wat bezielde zijn aanhangers? Die vraag is misschien wel de meest prangende die ik in dit deel, *Kool-Aid voor de sekte van Trump*, zal adresseren, want dat zijn volgelingen zijn giftige drankje met leugens tot zich hadden genomen staat vast. Dat gif is nog niet uitgewerkt op het moment dat u deze tekst leest. Integendeel, het wordt nog elke dag middels extreem-rechtse propaganda toegediend.

I PROTECTED MR. TRUMP FOR 10 YEARS, LOOK AT WHAT'S HAPPENED TO ME

Trump's *fixer* en *consiglieri* Michael Cohen verliet de sekte op een zeker moment, nadat de FBI bij hem was binnengevallen op zoek naar bewijzen van misdaden die hij in opdracht van Trump had gepleegd. Cohen verbrak zijn omerta, tot ongenoegen van zijn voormalige baas, en spendeerde daarvoor geruime tijd in de gevangenis. 10 jaar lang had deze voormalige handlager van Trump van nabij meegemaakt hoe *'the Boss'* opereerde en daar actief aan meegewerkt. Cohen was naar eigen zeggen zelfs de eigenaar van *'the very first MAGA hat ever made'*. In een interview met New York magazine in juni 2024 noemde hij zichzelf *'obsessed'* met Trump en een voormalig lid van diens *'cult'*.

Op 27 februari 2019 had Cohen in zijn getuigenis tegenover leden van het Congres het beeld geschetst van een maffiabaas, die zijn orders in code

geeft, absolute loyaliteit eist en zich niets aantrekt van wetten of morele overwegingen. Cohens getuigenissen en de documentatie die hij had aangeleverd speelden een belangrijke rol in de aanloop naar het 'hush-money'-proces waarin hij in het voorjaar van 2024 opnieuw had getuigd, het proces waarin Trump door een jury schuldig was bevonden, waarna hij als 'convicted felon' de rechtzaal had verlaten. De Republikeinse volgers van Trump in het Congres konden het oordeel van de New Yorkse jury in 2024 niet verkroppen en veroordeelden de rechtsgang in alle toonaarden. Zij hielden vooral zichzelf en hun volgers voor de gek. Cohen had hen hier al in 2019 tijdens een hoorzitting in het Capitool voor gewaarschuwd: *'I'm responsible for your silliness because I did the same things that you're doing now. I protected Mr. Trump for 10 years. Look at what's happened to me. I had a wonderful life ... And I've lost it all.'*⁸

Trump had hem voor de bus gegooid toen dat hem beter uitkwam. Loyaliteit in het universum van Trump is meestal eenrichtingsverkeer. Cohen had dan ook een diepe zucht van verlichting geslaakt toen hij op televisie de uitslag van het proces had aangehoord. MNSBC: *'Count one... Guilty.'* Cohen riep na het horen van alle 34 counts een hartgrondig *'Yes!'*⁹

YOU MIGHT BE IN A CULT

Michael Cohen is niet de enige die het woord 'cult' gebruikte voor de organisatie rond Donald Trump. Het gedrag van de Republikeinse volksvertegenwoordigers triggerde bij het Democratische congreslid Jerry Swalwell een passende reactie in juni 2024. In een bevlogen monoloog voor de House

Judiciary Committee zei Swalwell: *'My colleagues, none of what you bring today makes sense ... And guys, I'm starting to think you're in a cult ... If you believe in states' rights, except when a jury in that state convicts your nominee for president, you might be in a cult. If you claim you 'back the blue' but want to defund the police when the police go to your nominee's house to retrieve national security secrets, you might be in a cult. If you're supporting a guy whose felony convictions prevent him from getting a security clearance, you might be in a cult.'*

Jim Jordan, de Republikeinse leider van deze commissie en een generaal in de sekte van Trump, kon het niet waarden. Hij probeerde Swalwells betoog te stoppen door herhaaldelijk met zijn hamer hard op zijn bureau te slaan: *'The gentleman is out of order, his time has expired.'* Maar het was al te laat. De video ging viral.¹⁰ Tegen Newsweek zei Swalwell achteraf: *'Judiciary Republicans have been captured by Donald Trump. They are in a cult. Nothing else explains why they would go to the end of the earth to defend a convicted felon.'* Hij had gelijk. Donald Trump was en is de leider van de MAGA-beweging die alle kenmerken vertoont van een miljoenensekte.^{11 en 12}

LORD OF THE LYERS

Het verdedigen van sekteleider Trump tegen elke prijs was na enige tijd definitief de hoogste prioriteit geworden. In 2019 had de sekte van Trump haar ware gezicht al laten zien. Een jaar later, na de verloren verkiezing van 2020, ging iedereen in de Republikeinse partij na enige aarzeling alsnog mee in Trumps leugen dat hij had gewonnen. Op Fox News legden senator Lindsey Graham, *minority leader* Kevin McCarthy en senator Ted Cruz uit dat Trump wel degelijk had gewonnen.

Na de bestorming van het Capitool had het echter even geleken alsof Trumps toverspreuk was uitgewerkt. Lindsey Graham bijvoorbeeld had gezegd dat hij niet begreep hoe mensen de leugens over grootscheepse verkiezingsfraude hadden kunnen geloven: ‘Give me 10. I got one.’ Het was alsof hij een waarheidsserum toegediend had gekregen. Helaas was dat van korte duur. Al snel was namelijk gebleken dat Trumps greep op zijn miljoenensekte nog onverminderd groot was. Al na enige uren bleek het serum te zijn uitgewerkt, waarna Graham weer terug in het gelid stapte. Trump, *Lord of the Lies*, was in vier jaar tijd uitgegroeid tot *Lord of the Lyers*. Het gevolg was dat 70 procent van de Republikeinse kiezers halverwege 2022, twee jaar na de verkiezingen, nog steeds dacht dat Trump de rechtmatige winnaar was van de verkiezingen van 2020.¹³

HOW FAR AWAY WAS OSWALD FROM KENNEDY?

Leiderschap en voorbeeldgedrag zijn onlosmakelijk verbonden met volgerschap en kopieergedrag.

In maart 1981 was ik mij dat nog niet zo bewust, ofschoon de voorbeelden ervan toen ook al het nieuws beheersten. Ik was 22 jaar oud, woonde in Long Beach, Californië, en werkte als ingenieur bij vliegtuigfabrikant McDonnell Douglas, toen Amerika werd opgeschrikt door een moordaanslag op president Reagan. De 26-jarige John Hinckley Jr. schoot Reagan neer, die de aanslag maar net overleefde. Hinckley bleek het voorbeeld te hebben gevolgd van Travis Bickle, een filmpersonage gespeeld door een nog jonge Robert de Niro. In de film *Taxi Driver* wil Bickle een moordaanslag plegen op een politicus. Hinckley was geobsedeerd door Jodi Foster, die in de film een jonge prostituee speelt die door Bickle in bescherming wordt genomen, en Hinckley gebruikte exact hetzelfde wapen in het echt als Bickle in de film.¹⁴ *Copycat* Hinckley spiegelde Bickle. Schutters volgen het voorbeeld van andere schutters. Dat was zo in 1981 en dat was nog steeds zo in 2024.

Op 13 juli 2024, een paar maanden voor de derde presidentsverkiezing waar Donald Trump aan meedeed, richtte de 20-jarige Amerikaan Thomas Crooks het geweer, dat hij van zijn vader had gekocht, op de Republikeinse presidentskandidaat. Crooks lag op een dak, 130 meter verwijderd van zijn doelwit, tijdens een campagnerally in Pennsylvania. Ter voorbereiding had hij zich op internet onder meer verdiept in de moordaanslag op John F. Kennedy. ‘How far away was Oswald from Kennedy?’ had hij ingetypt, zo bleek uit politieonderzoek.¹⁵ Eén van zijn kogels schampte Trumps rechteroor. Een toeschouwer werd gedood en twee anderen raakten zwaar gewond voordat een scherpschutter van de Secret Service Crooks doodschoot. Lee Harvey Oswald was niet het enige rolmodel van Thomas Crooks. Op de telefoon van de jongen vond de FBI bewijs dat Crooks op internet ook onderzoek had gedaan naar een andere schutter, ene Ethan Crumbley, van wie hij een *mugshot* had bewaard.¹⁶ Crumbley was een Amerikaanse jongen die op 15-jarige leeftijd in 2021 vier studenten op Oxford High School, Michigan, had doodgeschoten en zeven anderen had verwond met het wapen van zijn vader.¹⁷ *Copycat* Crooks herhaalde de geschiedenis, maar dan net even anders. De wereld reageerde geschokt op de aanslag van Trump. Geert Wilders schreef op X, het voormalige Twitter: ‘Wat

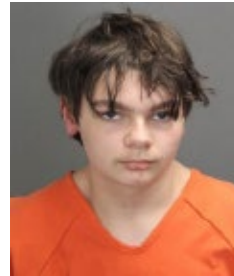
1976

Travis Bickle

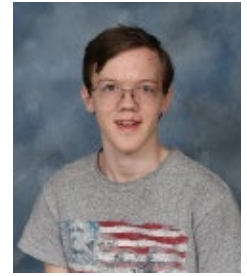
1981

John Hinckley Jr.

2021

Ethan Crumbley

2024

Thomas Crooks

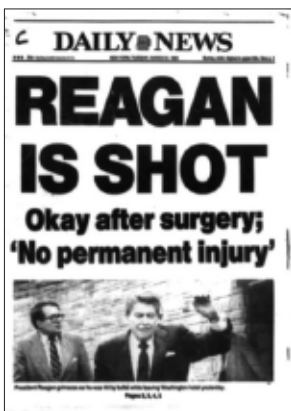
*vandaag in Amerika gebeurt, kan ook hier gebeuren.*¹⁸ Nee Geert, wat vandaag in Amerika gebeurt, is hier al eerder gebeurd. Maar dan net even anders. In 2002 om precies te zijn.

IK ZEG WAT IK DENK EN IK DOE WAT IK ZEG

Het loont de moeite om onze herinneringen uit die tijd in Nederland op te frissen en wat langer stil te staan bij wat er hier gebeurde vlak na de millenniumwisseling. Wat zich later in Amerika afspeelde vertoonde namelijk opmerkelijke overeenkomsten met dat wat zich in ons land afspeelde in 2001–2002: de opkomst van een onafhankelijke politieke outsider die een miljoenenaanhang verwerft door een op nostalgie geënte toekomst schetst en een vijandbeeld creëert van immigranten die

ons land overspoelen. Pim Fortuyn was destijds een fenomeen in de vaderlandse politiek, een buitenstaander die de heersende politieke elite in Den Haag keihard aanviel en aanvankelijk niet serieus werd genomen. Hij waarschuwde voor de opkomst van de islam in Nederland: *‘Als ik het juridisch rond zou krijgen, dan zou ik gewoon zeggen: er komt geen islamiet meer binnen! Maar dat kan ik niet rond krijgen. De islam is achterlijk, het is gewoon een achterlijke cultuur.’*¹⁹

Outsider Trump deed in 2016 politiek incorrecte uitspraken die outsider Fortuyn hier al veel eerder had gedaan. Fortuyn: *‘We moeten stoppen om de grenzen wagenwijd open te zetten ... De grenzen gaan écht dicht. Hier komen geen echte asielzoekers. Dat is het grote probleem.’*²⁰ Fortuyn claimde: *‘Ik zeg wat ik denk, en ik doe wat ik zeg’*. Trump deed in 2017 wat

1981

2002

2024

Fortuyn in 2001 had gezegd. Hij sloot een week na zijn inauguratie de grenzen voor bezoekers uit acht Islamitische landen (Iran, Irak, Libië, Somalië, Soedan en Jemen), maar een rechter maakte Trumps *'Muslim ban'* aanvankelijk ongedaan. Trump kon het juridisch niet rond krijgen. Een reeks van aangepaste *executive orders* volgde. Deze vervielen pas na het aantreden van Joe Biden in 2021.²¹

Fortuyns politieke manifest heette *De Puinhopen van acht jaar Paars* (2002), terwijl de paarse coalitie van PvdA, VVD en D'66 onder leiding van Wim Kok objectief gezien helemaal geen slecht kabinet was. Politiek verslaggever Ferry Mingelen noemde Fortuyn *'excentriek'*, *'goedgebekt'* en *'charmant'*. Dat was zwak uitgedrukt. Op een vraag van 'imam' Abdullah Haselhoef antwoordde Fortuyn: *'Heb ik weleens met moslims gesproken? Ik ga zelfs met ze naar bed, meneer de Imam.'* Zoals vrouwenverslinder Trump over mooie vrouwen sprak, kon de homoseksuele dandy Fortuyn praten over mooie mannen: *'Wouter Bos, dat is een lekkere vent, daar zie ik wel wat in.'* Donald Trump was absoluut niet de eerste die ongehoorde uitspraken deed, getuige Fortuyns uitspraken over politici: *'Vrouwen als Netelenbos, Jorritsma en Sorgdrager zitten op die plekken omdat ze een vagina hebben'*, *'Kok is een ramp'*, en *'Minister Borst is een grotere bedreiging voor de Nederlandse volksgezondheid dan Osama bin Laden'*. Elke dag vroegen Nederlanders zich af wat Fortuyn nu weer had gezegd, zoals Trump jaren later de dagelijkse *news cycle* in Amerika bepaalde.

VERGIS JE NIET, IK WORD DE NIEUWE MINISTER-PRESIDENT

Bij zowel Fortuyn als Trump waren narcisme en impulsiviteit herkenbaar. Fortuyn: *'Ik ben een driftig man: mijn emoties moet ik natuurlijk kunnen beheersen, maar dat lukt niet altijd.'*²² Zowel Fortuyn als Trump werden aanvankelijk zwaar onderschat. In november 2001 zei Fortuyn: *'Vergis je niet, ik word de Minister President van dit land.'* Niemand geloofde het.²³ Toen het bestuur van Leefbaar Nederland, waar hij de lijsttrekker van was, hem wegens zijn controversiële uitspraken de wacht had aangezegd, herhaalde hij op geëmotioneerde toon zijn ambitieuze claim: *'Ik word de nieuwe minister-president. Vergis je niet, ik word de nieuwe minister-president.'*²⁴

15 jaar voor de opkomst van Trump zag Fortuyn klimaatverandering en milieubescherming niet zitten: *'Die broeikaspraatjes maken me doodziek ... Een milieuprobleem? Dat bestaat helemaal niet in Nederland'*. Fortuyn betoogde dat het land richting de afgrond ging en dat hij dat zou voorkomen: *'Ik denk dat ieder mens een opdracht heeft in zijn leven. Het is mijn taak om te doen wat ik nu doe. Dat komt neer op een complete verbouwing van dit land. Dat lukt het best als ik minister-president word.'*²⁵ Fortuyn: *'At your service!'* Het was de Nederlandse voorloper van teksten zoals *'I alone can fix it'*.

FORTUYN GAF EEN STEM AAN DE MENSEN

Pim Fortuyn zei over de islam: *‘Je moet de moskeeën zien als mantelorganisaties. Dat betekent: controleren wat daar wordt gezegd. Een fundamentalist die roept dat onze vrouwen hoeren zijn en homo’s minder dan varkens is aan de beurt. Dan moet er worden opgetreden. Punt.’* En *‘Binnen het islamitisch cultuurgebied zijn vrouwen ondergeschikt aan mannen. Dan zeggen ze wel dat die vrouwen zich uit vrije wil helemaal met een hoofddoek bedekken. Ammehoela! Ik wil een massieve emancipatiepolitiek voor achterstandsbuurten waar deze vrouwen wonen.’*²⁶ Donald Trump zei in zijn eerste *acceptance speech* tijdens de Republican National Convention: *‘As your president, I will do everything in my power to protect our LGBTQ citizens from the violence and oppression of a hateful foreign ideology.’*

Zo geschokt als doorsnee Amerika en de *mainstream media* in 2015 reageerden op Trump, zo geschokt had Nederland in 2001 gereageerd op Fortuyn. Politiek verslaggever Ferry Mingelen herinnerde zich dat Fortuyn het taboe had doorbroken op negatieve berichtgeving over de multiculturele samenleving. Mingelen: *‘Toen ik bij Het Vrije Volk werkte, hoorde je ook al verhalen over schapen die waren geslacht op het balkon in de Schilderswijk. Maar die verhalen schreef je niet op ... Achteraf vind ik dat te politiek-correct. We hadden de problemen niet moeten*

*uitvergroten maar ze ook niet moeten negeren. Fortuyn gaf een stem aan de mensen die zeiden: ik erger me hieraan. Dat hij daarmee zo’n succes zou boeken, hebben wij van de media niet zien aankomen.’*²⁷

In 2024, het jaar waarin de PVV van Geert Wilders onverwachts de grootste partij van Nederland werd middels een politieke aardverschuiving, verscheen de vijfde druk van het boek *In de ban van Fortuyn, Reconstructie van een politieke aardschok*. Journalisten Jutta Chorus en Menno de Galan schreven daarin: *‘Met zijn flamboyante stijl en verbaale bravoure zette Pim Fortuyn aan het begin van deze eeuw het bestuurlijke establishment op z’n kop. Tot op de dag van vandaag borduren rechtse partijen voort op de erfenis van de politieke stokebrand, met hun wantrouwen tegen de overheid en hun simpele oplossingen.’* Een politicus als Fortuyn of Trump kan nog decennialang effect hebben op een land. Reden temeer om Donald Trump serieus te bestuderen en zijn invloed nimmer te onderschatten.

IT’S A BLOODY SHAME!

Waarom zijn we toch elke keer zo verrast? Ferry Mingelen had nog meegemaakt dat Hans Janmaat van de Centrumpartij in 1982 in de Kamer kwam. Janmaat keerde zich toen al tegen de massa-immigratie. Zijn verkiezingsleuze *‘Vol = Vol’* werd toen als een grove schande gezien.²⁸ Fortuyn zei het 20 jaar later net iets anders: *‘Ik zal niet zeggen dat Neder-*

land vol is, maar wel behoorlijk druk. In mijn ogen zelfs een beetje te druk'. Hij verwoordde wat jarenlang taboe was geweest: 'De multiculturele samenleving is voor velen niet zo gezellig. Mensen schrikken van teveel talen, teveel culturen. Ze zien criminaliteit, verpaupering, en voelen zich ontheemd in hun eigen stad'. Hij nestelde zich aan de uiterste rechterkant van het politieke spectrum: 'Weg met het subsidiesocialisme'.²⁹ Janmaat, een ietwat morsige man, was zijn tijd kennelijk veel te ver vooruit geweest en bovendien minder goed gebekt dan Pim Fortuyn. Hij was volledig genegeerd in 1982. Fortuyn was daarentegen niet te negeren in 2001, net zo min als Trump later. 'It's a disgrace!' twitterde Trump te pas en te onpas, net zoals Fortuyn te pas en te onpas zei: 'It's a bloody shame!' Als Twitter in Fortuyns tijd had bestaan, zou hij er zonder twijfel net zo'n verwoed gebruiker van zijn geweest als Trump (en Wilders). De Haagse politici in die tijd onderschatten de potentie van Fortuyn schromelijk, net zoals Trump schromelijk werd onderschat door de Washingtonse politici. Door Fortuyn werd pijnlijk duidelijk dat de Haagse zittende macht het contact had verloren met een groot deel van haar traditionele achterban.

Fortuyn had heldere *one-liners* en sprak duidelijke taal, die de mensen begrepen. Hij zei politiek incorrecte dingen die miljoenen ontevreden Nederlanders dachten, maar niet durfden uit te spreken. Dat hij daardoor de polarisatie in het land vergrootte nam hij op de koop toe. Ofschoon Fortuyn en Trump in tal van opzichten, zoals in moreel opzicht, onvergelijkbaar waren, hadden zij een vergelijkbaar effect op de bevolking. Beiden kregen een fanatieke aanhang, die zich emotioneel met de leider verbond. Trump had een enorm polariserend effect op de kiezers, net zoals Fortuyn dat 14 jaar eerder in Nederland had gehad. Het ene deel walgde van de man, het andere deel zag in hem een hedendaagse Verlosser. In beide gevallen spraken commentatoren van een revolutie of een revolte. Zowel Fortuyn als Trump maakten als ware demagogen optimaal gebruik van het medium televisie, zorgden altijd voor strijd en controverse in combinatie met entertainment. Beiden hadden een ongekend gevoel voor show, drama en theater, dat het publiek bij andere politici node miste. Iederen was ineens geïnteresseerd in politiek.

DARK ROOMS

De gevestigde orde van PvdA, VVD en D66, die samen in een 'paars' kabinet zaten, was het mikpunt van Fortuyn, die claimde dat grote onderhuidse, culturele problemen door de politiek werden veroorzaakt of vermeden. 'Paars' was de zittende macht. Fortuyn wakkerde de smeulende onvrede over de zittende macht onder bepaalde lagen van de bevolking aan. Hij haalde ontevreden kiezers naar de stembus, waarvan sommigen al jaren geleden hun interesse en vertrouwen in de politiek hadden verloren. Door hem voelden afgehaakte kiezers zich weer gehoord. Zijn laatste boek heette *De Verweesde Samenleving*. Hij stookte het vuurtje op en ging met de bezem door de gezapige politiek van de voorgaande jaren. De media hadden het er druk mee.

Fortuyn was de man 'you loved to hate', een nonconformist met stijl. Hij was interessant, want anders dan iedereen. Fortuyn vertelde dat hij 'dark rooms' bezocht. Als hij op televisie was stegen de kijkcijfers, net als later bij Trump. Je móest hem gewoon zien, want de volgende dag zou het gesprek bij het koffie-apparaat gaan over wat hij nu weer gezegd had. Je werd geacht tégen hem te zijn. Wie vóór hem was durfde daar nauwelijks voor uit te komen, waardoor de peilingen zijn opkomst ook niet hadden aangekondigd, net als later bij Trump. Met name de linkse elite werd door Pim Fortuyn op de korrel genomen. Maar ook de VVD voelde zich bedreigd, want Fortuyn haalde de partij rechts in. Trump zou later hetzelfde doen bij de Republikeinen.

AMERIKAANSE TOESTANDEN IN NEDERLAND, NEDERLANDSE TOESTANDEN IN AMERIKA

Op 6 mei 2002, negen dagen voor de Tweede Kamerverkiezingen, werd Pim Fortuyn door de 33-jarige Volkert van der Graaf doodgeschoten in Hilversum. Net als Fortuyns rolmodel president John F. Kennedy, van wie een ingelijste foto bij Fortuyn aan de muur hing, en presidentskandidaat Robert Kennedy in respectievelijk 1963 en 1968, werd zijn leven beëindigd door kogels. Amerikaanse toestanden in Nederland. Hierdoor weten we niet hoe Fortuyns toekomst en verdere politieke loopbaan

bij leven er uit zou hebben gezien. Hij had zeven maanden eerder gezegd dat hij de nieuwe premier van Nederland zou worden, en dat zou hem waarschijnlijk zijn gelukt als hij niet was vermoord.

Tienduizenden diepbedroefde volgelingen van Fortuyn stonden langs de weg bij zijn begrafenis. De bloemenzee leek oneindig. *‘De kogel kwam van links, niet van rechts’*, beweerde Peter Langendam, de kersverse voorzitter van de Lijst Pim Fortuyn, de LPF, direct na de moord. Langendam: *‘Is dat niet zo, dan? Rosenmöller heeft hem voor racist uitgemaakt. Melkert kwam met de vergelijking met Le Pen. Kok zei dat Fortuyn tweedracht zaaide. Dat is niets anders dan een sfeer waarin idioten zich kunnen rechtvaardigen, kunnen denken dat het goed was.’*³⁰ Op soortgelijke wijze schoof Trumps kersverse vice presidentskandidaat J.D. Vance de schuld van de aanslag op Trump in juli 2024 direct in de schoenen van president Joe Biden: *‘The central premise of the Biden campaign is that President Donald Trump is an authoritarian fascist who must be stopped at all costs. That rhetoric led directly to President Trump’s attempted assassination.’*³¹ Nederlandse toestanden in Amerika.

HET WAS HET ERGSTE DAT IK HEB MEEGEMAAKT

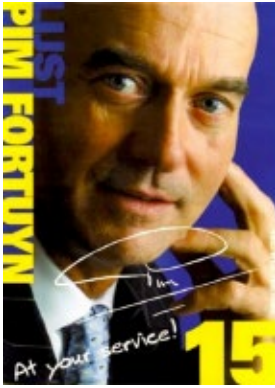
Zoals president Biden in juli 2024 ook zou doen riep premier Wim Kok de natie in 2002 op tot kalmte. Dat nam niet weg dat hij door menig Fortuyn-aanhanger verantwoordelijk werd gehouden voor de moord op hun idool. Hetzelfde verwijt gold de

‘linkse’ media, zowel bij Fortuyn als later bij Trump, waar toeschouwers direct na de aanslag kwaad naar het persvak keken, middelvinger omhoog: *‘You did this!’*.

Den Haag-verslaggever Ferry Mingelen, een bekend gezicht op televisie, was aan het werk op 6 mei 2002, de avond dat Fortuyn was vermoord. Hij herinnerde zich alles nog van die bewuste avond: *‘Ik ben snel naar huis gegaan om een donker pak aan te trekken. Toen ik over het Binnenhof terugfietste, riep een man van in de 40 woedend in mijn richting: “hebben jullie van de media nu je zin?” Ik schrok van de haat in zijn ogen. Ik had toen pas door: een deel van de bevolking ziet de media ook als deel van de linkse elite.’* Later op de avond deed Mingelen *live* verslag van de rellen in de buurt van het Binnenhof. De fractiekamer van de PvdA moest worden geëvacueerd vanwege de menigte en minister Jorritsma werd voor ‘moordenaar’ uitgemaakt. Nog nooit in zijn lange loopbaan had Mingelen de emoties zo hoog zien oplopen: *‘Het was het ergste dat ik heb meegemaakt.’*³² 22 jaar later sprak New York Times-fotograaf Doug Mills, die op 13 juli 2024 de iconische foto van Trump met gebalde vuist had gemaakt, in een terugblik vergelijkbare taal: *‘Het is het allerergste wat ik tijdens mijn werk heb meegemaakt.’*³³

DE GROOTSTE NEDERLANDER

Premier Wim Kok was aangeslagen en zijn gedoodverfde opvolger Ad Melkert ruimde het veld. Fortuyns opkomst had een waar slagveld tot gevolg voor de gevestigde politici van Den Haag, voor hun

NUS-11 876 op 15 mei
Nieringen-NH 13/13

	% '82	% '98	verschil
opkomst	78,5	71,7	
PvdA	16,8	33,7	-16,9
VVD	28,8	35,2	-15,2
CDU	19,2	9,3	9,9
D66	4,4	8,4	-4,8
GrLinks	4,6	5,1	-0,5
SP	6,6	3,8	3,6
SGP	8,1	8,8	-0,8
USP	4,6	1,6	3,8
NMP	0,8	0,8	0,8
VTP/OU	0,1	0,8	-0,1
ChrUnite	0,6	0,8	-0,2
DuurzMed	0,8	0,8	0,8
LeefbMed	2,5	0,8	2,5
LPF	28,5	0,8	-28,5
Overigen	8,8	2,9	-2,9

verkiezingsdienst anp/nos-teletekst

politieke denken en voor hun omgangsvormen. Niet eerder in de naoorlogse geschiedenis leek Nederland zo gepolariseerd, grimmig en gespannen. Inmiddels had de aanhang van Fortuyn zich emotioneel dusdanig sterk met zijn persoon verbonden dat de LPF (Lijst Pim Fortuyn) een week na zijn dood alsnog bijna de grootste partij van Nederland werd.

De politieke loopbaan van Fortuyn heeft te kort geduurd om zijn beweging een sekte en hemzelf een sekteleider te kunnen noemen, maar Nederland was in 2002 wel degelijk getuige geweest van een beginnende persoonscultus. Fortuyn was weliswaar dood, maar zijn aanhang en zijn denkbeelden waren dat allerminst. Hoe groot de impact van Pim Fortuyn destijds is geweest op de gemoedstoestand van miljoenen Nederlanders werd bevestigd door zijn eerste plaats (!) bij de verkiezing van 'De Grootste Nederlander' in 2004. Achteraf bleek na een hertelling dat niet Fortuyn, maar 'Vader des Vaderlands' Willem van Oranje, de Nederlandse George Washington, de meeste stemmen had gekregen. De ironie wil dat Willem van Oranje ook door een kogel om het leven was gekomen.

WOW, WHAT WAS THAT? IT CAN ONLY BE A BULLET

Bovenaan de Amerikaanse lijst van Grootste Presidenten staat niet George Washington, maar Abraham Lincoln. Ook door een kogel om het leven gekomen. Een geslaagde moordaanslag verzekert een politicus kennelijk van een prominente plek in ons collectieve geheugen. Een mislukte aanslag schokt de natie ook, maar blijft minder lang han-

gen. In Trumps geval was de nieuwswaarde van een geschampt oor al na een paar dagen verdwenen. Te weinig om hem van de laatste plaats op de lijst *Greatest Presidents* te verlossen (daarover later meer). Met een vierkant wit verband op zijn rechteroor blikte hij in zijn *acceptance speech* tijdens de Republikeinse Conventie in juli 2024 terug op de aanslag die een paar dagen eerder had plaatsgevonden: *'I said to myself: Wow, what was that? It can only be a bullet. Blood all over the place.'*³⁴

De mislukte aanslag maakte weliswaar geen langdurige indruk op het land, maar het versterkte wel Trumps mythische heldenstatus binnen zijn MAGA-sekte. Hij en zijn fanatieke aanhang claimden dat *'divine intervention'* de aanslag had doen mislukken. God had zijn leven gered, zei hij later tegen televisiepersoonlijkheid Dr. Phil.

Trump: *'It has to be God. How can you say it's luck when it's twenty million to one, okay? I mean, it's just not possible that I was in that position. It's the only position where that bullet could have missed.'*

Dr. Phil: *'Do you believe in God?'*

Trump: *'I do. I do.'*

Dr. Phil: *'Do you believe that God's hand was in this that day?'*

Trump: *'I believe so, I do.'*

Dr. Phil: *'You talk about the country. You believe that you have more to do. You weren't done. You were spared for a reason.'*

Trump: *'Well, God believes that.'*³⁵ Als hij niet zo'n pathologische leugenaar was zou je hem bijna geloven.

A REMARKABLE DISHONEST ACCEPTANCE SPEECH

Het was echter een onzinnig argument. Alsof *Almighty God* niet gewoon met een zuchtje wind de ladder omver had kunnen blazen voordat de schutter er mee het dak op zou klimmen, en zo de hele schietpartij, met bijbehorende onschuldige slachtoffers, had kunnen voorkomen (ofschoon ik moet toegeven dat God een voorkeur heeft voor spektakel om zijn punt te maken, zo leert de Bijbel ons). Op de Republikeinse Nationale Conventie (RNC) bleek dat de Republikeinse partij nu definitief de sekte van de door God uitverkoren Donald Trump

was geworden. Wat *The Orange Messiah* beweerde gold voor zijn volgelingen als het woord van God. Zijn volgelingen toonden zich na de aanslag devoter dan ooit.

Trump merkte in zijn *acceptance speech* op dat hij daar eigenlijk niet had horen te staan, gelet op de aanslag op zijn leven: *'I'm not supposed to be here tonight, not supposed to be here.'*³⁶ Daar had hij mijns inziens wél gelijk in, maar niet vanwege de aanslag. De man was simpelweg in alle opzichten een incompetente en immorele leider, die zijn loyale volgelingen continu voorloog. Dáárom hoorde hij niet op dat podium te staan. Zijn 92 minuten durende *acceptance speech* bevatte meer dan 20 aperte onwaarheden over tal van zaken.³⁷ De Republikeinse toehoorders hingen echter aan Trumps lippen. Zijn leugens konden hen niets schelen. Zijn leiderschap is misleiderschap. Een paar dagen later beweerde hij zelfs tijdens een rally: *'I took a bullet for democracy.'*³⁸ Alsof hij zich bewust in de baan van het schot had gegooid om de democratie te redden. Typisch Trump. De narcist. De showman. De bedrieger. CNN's *fact checker* Daniel Dale (zie Deel II) sprak van een zelfs voor Trumps doen *'remarkable dishonest acceptance speech'*.

DE SEKTE, HET VIRUS EN CIVIL WAR

Dit laatste deel van de Trump-trilogie is onderverdeeld in drie secties, DE SEKTE, HET VIRUS en CIVIL WAR. In DE SEKTE laat ik zien hoe de miljoenenaanhang van Trump is ontstaan, mede onder invloed van Rush Limbaugh's *talk radio* en Sean Hannity's Fox News, hoe de Republikeinse partij na enig tegenstribbelen integraal onderdeel werd van de MAGA-sekte en hoe Het Witte Huis daarvan het hoofdkantoor werd, met een belangrijke rol voor de naaste familieleden van de president. Leugens zijn in een sekte belangrijker dan de waarheid. Zo ook in de sekte van Trump.

In HET VIRUS staan de laatste 12 maanden van Trumps presidentschap centraal. In deze hoofdstukken besteed ik uitgebreid aandacht aan zijn eerste *impeachment* onder leiding van Nancy Pelosi, zijn *acquittal* onder leiding van Mitch McConnell, zijn aanpak van de coronapandemie en de dodelijke gevolgen voor zijn volgers van zijn mismanagement. In mijn optiek had Trump moeten worden aangeklaagd voor de tienduizenden onnodige coronadoden die het gevolg waren van zijn doelbewuste misleiderschap. Zijn beleid had grote gevolgen voor zijn kans om herkozen te worden. Ik bespreek het model dat 40 jaar geleden is ontwikkeld door een Amerikaanse historicus, Allan Lichtman, en een geofysicus uit de toenmalige Sovjet-Unie, Vladimir Keilis-Borok, om de uitkomst van presidentiële verkiezingen te voorspellen. Aan de hand van dit model blijkt dat de combinatie van een schandaal (*impeachment*), de slechte economie

(coronapandemie) en de grootschalige raciale onlusten (Black Lives Matter-demonstraties) doorslaggevende factoren zijn geweest voor Trumps verlies in november 2020. Lichtman bleek dat vooraf correct te hebben voorspeld, net zoals hij in 2016 Trumps winst correct had voorspeld.

In CIVIL WAR analyseer ik de nog altijd aanwezige erfenis van de slavernij, de littekens van de Amerikaanse Burgeroorlog, het systemische racisme in de Amerikaanse samenleving en de eeuwigdurende strijd tussen links en rechts. Donald Trump wakkerde deze strijd aan tot een Koude Burgeroorlog die de bevolking nog altijd diep verdeeld houdt. Ik reconstrueer Trumps gedoemde verkiezingscampagne van 2020 en zijn planmatige voorbereiding op de couppoging van 6 januari 2021. Zijn sekteleiden konden de verkiezingsnederlaag van hun door God gezonden Verlosser nauwelijks bevatten, wat in een sekte vaker voorkomt als de heersende profetie niet uitkomt. De meesten hadden dat trauma in 2024 nog steeds niet verwerkt en hoopten dat Trumps derde poging alsnog tot gerechtigheid zou leiden.

In de epiloog analyseer ik Trumps tweede verkiezingswinst en in mijn nawoord besteed ik aandacht aan een aantal lessen over slecht leiderschap en slecht volgerschap. Een leider bestaat bij de gratie van zijn volgers. Zonder volgers worden zijn plannen niet uitgevoerd. Zonder slecht volgerschap kan slecht leiderschap weinig schade aanrichten. Als we begrijpen wat er in het Amerika van Trump is gebeurd hóeven we de geschiedenis dan misschien deze ene keer niet te herhalen.

**The ISIS Leader
From Texas**
BY GRAEME WOOD

**How to Fix
Hollywood**
BY ALEX WAGNER

**Can Megyn
Kelly Escape
Her Past?**
BY CAITLIN FLANAGAN

PLUS What Sex Was Really
Like in the Victorian Era
Why You're a Bad Driver
Luxury Doomsday Bunkers

The Atlantic

HOW TO BUILD AN AUTOCRACY

By David Frum

MARCH 2017
THEATLANTIC.COM